

НАРОДОЗНАВЧІ СТУДІЇ

УДК 94(477)

Борис Киричок

ЩО В ІМЕНІ ТВОЇМ?

Тут робиться спроба зібрати топоніми сіл Дмитрівки, Щучої Греблі Бахмацького району та їх околиць. Назви прив'язані до топографічної карти Російської імперії (т.з. Шубертівської та сучасної, Генерального штабу, обидві у фрагментах).

Ліси. Ліси в околицях Дмитрівки розташовані головним чином у заплаві річки Великий Ромен на невеликих підвищеннях. Їх розміщення і назви подаю в напрямі з півдня на північ, тобто вгору по течії Ромна, починаючи з лісу, розташованого в тій долині навпроти села Понори і села Липове. Отже:

1. Понірьсько-Липівський ліс (назва умовна).

2. Заїзд. Тут, поблизу коліна р. Ромен, ближче до с. Грицівки, розташовувалось кругле городище, зруйноване в 60-х рр. XX ст. задля «поліпшення вирощування тютюну». Жителі села добре знали, що це саме давнє городище, а не якийсь природне утворення. Коли серед колгоспників заходила мова, на якому полі, що посіяли, так і говорили: «На Городищі посіяли тютюн» чи ще якусь культуру. Після дощу та особливо весною, після оранки, на тому місці уважні очі можуть інколи побачити цікаві речі. Ось і цього року зблиснув на сонці срібний хрестик XI століття, дві срібні намистини, бронзовий наконечник стріли, добре зігнутий, бо стріла та влучила, очевидно, в щось тверде і міцне. Тепер уже і не дізнаєшся. Знайшлося також і три копійки 30-х років минулого століття. Така ось археологія...

До цього варто додати, що всього за кілька кілометрів звідси, в селі Липовому Талалаївського району, знаходився найбільший у Східній Європі некрополь часів бронзи і заліза та Київської Русі. Написав «знаходився», бо від того некрополя залишилося близько двох десятків поховань, а було понад 5 тисяч. Село розташоване в низу, під горою (високим берегом р. Ромен), а в останні десятиліття радянської влади його перенесли вгору, на «рівне місце», саме на той некрополь. На головній вулиці села стоїть пам'ятник декабристу капітану О. Якубовичу, а в кінці вулиці, біля кладовища, – залишки того некрополя. Не сумніваюсь, що некрополь і всі ці городища та сліди давніх поселень якось пов'язані між собою.

3. Завіддя. Ліс між селами Грицівка і Рябухи. З протилежного боку річки Ромен, якраз проти Завіддя, на карті позначено гору Замок, яка неначе вістря списа вдається в заплаву Великого Ромна. Замок з трьох боків омивався головною течією (стрижнем) цієї річки. Ще й тепер це добре видно під час весняної повені. Це і є якраз той замок, з якого зустрічали салютом з «великих гармат» Антіохійського патріарха Макарія III 18 липня літа Божого 1654-го. В рештках валу на Замку і сьогодні легко можна побачити залишки битого скла, деревного вугілля тощо. Сам же Замок заріс непролазними хащами американського клена. А ще ж зовсім недавно на ньому стояло кілька селянських хат...

4. Михнів. Ліс між селами Рябухи і Дмитрівка. У війну був знищений солдатками на паливо. За післявоєнні роки відріс.

5. Сичів і Федоренків. Ці два ліси знищені керівництвом дмитрівського колгоспу з метою розширення сіножатей. В наші дні потроху відроджуються, поскільки всі сіножаті занепали і заростають бур'янами та лозняком.

© Киричок Борис Дмитрович – краєзнавець (сmt Дмитрівка Бахмацького р-ну).

6. Великий, Церковний, Гайворонський. Ці три ліси становлять практично єдиний масив і носять назви своїх попередніх власників. Для дмитрівчан цей єдиний лісовий масив справді здається великим...

7. Трохи вище по течії Ромна, на другій і третій терасі лівого берега, розміщений ліс Левівщина. Північна його частина, що прилягає до яру Орловиця, носить ім'я Вітрів Гай.

8. Щучегребельський ліс розташований в ярах, утворених правими притоками р. Хвощової, що в свою чергу впадає в р. В. Ромен. Одна частина цього лісу називається Вільшаною, а інша – Рубанським, бо колись належала рубанському пану О.К.Рачинському. По південному краю цього лісу, розташовано ряд могил (і в самому лісі дві), які жителі сусіднього Займища безпідставно називають Шведськими. Крайня з них, від дороги на Ярошівку (Українське), має висоту 189,9 м над рівнем моря. Це, до речі, найвища точка на землях Дмитрівки.

Яри і приярки від х. Глинського і вгору по течії р. Ромен (лівий берег):

А. Смалікозине.

Б. Мазіїв (у приярку росте ліс). Ближче до греблі існував Мазіїв хутір.

В. Журавлів'я.

Г. Рубаників яр. Яр майже доходить до дороги на Голінку. В гирлі яру загачено ставок.

Д. Яр Орловиця. Тягнеться в східному напрямку. Пересікає дороги на Голінку і Дептівку. Приярок Орловиці на схід від дороги на Дептівку називається Кавунів яр. В яру Орловиця є два ставки, верхній називається також Орловиця, а нижній, розташований біля колишньої садиби гр. Шатави і Макарця, окремої назви не має. Ставки ці відносно нові, через греблю ставка Орловиці, а тоді ще по містку йшла дорога на Голінку. Назва Орловиця, за переказами, походить від дубів, що тут росли ще в кінці ХІХ ст., на яких гніздилися орли. Частина лісу Левівщини за цим яром, на північ, називається, як сказано вище, Вітрів Гай. В гаю, на першій терасі долини Ромна, колись теж був хутір.

Далі, вверх по Ромну, біля переправи через Ромен із Голінки на Дептівку, був хутір Трепчинського. По яру Орловиця проходила межа між краснянськими і дептівськими землями. На розі яру Орловиця і дороги на Дептівку, з півдня, стоїть давня могила, що зветься Висока. На могилі колись стояв тригопункт. Могила відома тим, що в 60-х рр. до її тригопункту підїхав «Москвичем» якийсь чоловік, залишив авто десь метрів за 50 від могили і повісився на тому тригопункті. Особа самогубця не була встановлена, в усякому разі так вважало населення, що проживало в Левівщині і Дептівському радгоспі.

Вулиці

Давні назви: Кути, Козулі, Кирички, Мусяки, Козячий, Могилки (біля давнього кладовища, уже забутого), Заромен, Кадети, Рубанський шлях (цією вулицею одноіменним шляхом із села Рубанки в листопаді 1708 р. рухались українські і шведські війська. М.Костомаров повідомляє, що король і гетьман 17 листопада 1708 року перебували в Дмитрівці).

Назви сучасних вулиць (станом на 01.01.2012 р.)

Вул. Перемоги

Вул. Лермонтова

Вул. Гоголя

Вул. І.Франка.

Вул. Зелена*

Вул. Миру

Вул. Комсомольська

1-ий Комсомольський провулок

2-ий Комсомольський провулок

Вул. Ломоносова
Вул. Ш.Селіванової
Вул. Щорса
Вул. Поштова
Вул. Піщана
Вул. Шкільна
Вул. Садова
Вул. П.Яценка
Вул. Вокзальна
Вул. Гагаріна
Вул. Чапаєва
Вул. Вагутіна
Вул. Шевченка
Вул. Першотравнева
Вул. Суворова.

Вул. Зелена ще недавно носила ім'я Я. Свердлова. Ця вулиця виникла на початку ХХ століття на південній околиці Дмитрівки. Її заснували селяни, які саме із введенням непу отримали землю і зразу ж тут поселились. Їх привабила близькість поля і широкої водойми біля Романкової греблі поблизу. Розумні птахи гуси, які в Італії врятували колись Рим, швидко навчилися щоранку вирушати до тієї водойми і так же дисципліновано увечері самостійно повертатися додому. Ще розумніші качки губились у густих заростях очерету, рогози і осоки в заплаві р. Хвоцовой, щоб через кілька тижнів повернутися додому з чималеньким виводком каченят. Поселення це назвали Хитрим хутором. Та ідилія ця тривала недовго, в 1940 році всі хутори були знищені, а їх жителі пореселені в найближчі села. Втім, Хитрий хутір уник їхньої печальної долі. З початком колективізації поблизу побудували МТС, поряд виникли інші вулиці, і Хитрий хутір став звичайною сільською вулицею, змінивши кілька назв. А от назва неофіційна, Хитрий хутір, жива і сьогодні. Саме тут, на садибі Віктора Ширини, було, є і тепер те утворення, яке називають майданом. Пам'ятається, з такими ж хлопчиками, як сам, гралися тут. Хлопці ті, на рік старші від мене, склали голови на Дніпрі...

Вулиці, переіменовані на сесії селищної ради 03.03.2000 року.

Вул. Петровського на вул. Перемоги
Вул. Радянська на вул. Незалежності
Вул. Колгоспна на вул. Лісова
Вул. Жовтнева на вул. Генерала Савченка
Вул. Куйбишева на вул. Генерала Жованка
Вул. Дзержинського на вул. Романкову
Вул. Калініна на вул. Поштову
Вул. Червоний Прапор на вул. Південну
Вул. Червона Зірка на вул. Лесі Українки
Вул. Свердлова на вул. Зелену.

Колись кілька років працював, за сумісництвом, у сусідньому Кропивному. Звернув увагу на не зовсім благозвучну назву, звичайно, неофіційну, однієї з вулиць – Висранку. Подумалось тоді, що поселилась там свого часу якась голота, яка і примітивного туалету збудувати не могла. Виявляється помилився. В.І.Новицький нещодавно пояснив, що цим словом називають дерево, яке виросло з насіння, що пройшло через кишковий тракт птаха, який з'їв якийсь плід. Більше того, таке дерево має навіть якісь свої особливості. У Б.Грінченка, правда, цього слова не знайшов.

Зацікавився цим незвичайним топонімом і з'ясувалось таке. Назву цю надали вулиці земляки дуже давно, дехто говорить, що ще при царі. Існують і не менш «солоні». Може, й так. Та під час радянсько-японського конфлікту на Халкін-Голі там, в

далекій Монголії, героїчно загинув Михайло Беззуб, уродженець Кропивного. Його рідний брат тоді ж зголосився замінити в строю брата. Та конфлікт швидко владнали, а пам'ять про братів-патріотів не забулась. Ту вулицю, а також місцевий колгосп, назвали іменем Михайла Беззуба. В школі була також і піонерська дружина, яка носила ім'я знаменитого земляка. Саме її колишній директор, Володимир Іванович Медвідь, і допоміг розплутати цей краєзнавчий клубочок.

В цьому житті все змінюється, змінилась у нас і влада, змінилися і суспільні цінності. Колгосп в Кропивному зник, а вулиця Беззуба залишилась, хоч після численних перейменувань цим іменем називають невеликий провулок, інші частини колись великої вулиці носять інші офіційні імена, про які не всі жителі села, навіть працівники місцевих організацій і сільської ради, здогадуються. Особисто переконався в цьому, одні відповідали традиційним «не знаю», інші називали Новосілля і ще якісь назви. Всі навіть не запам'ятав. Як і колись, на слуху її неофіційна назва, яку знають усі.

Село Кропивне розташоване на безіменній річечці, яку О.Лазаревський називав Кропивною. Річечка ця впадала в р. Хвощову. Хвощова ж брала початок у болотах біля села Терешихи. В Рубанці, коли люди почали селитися за річкою, на Заболотні, через неї спорудили досить хистку кладку. Тепер Кропивної не існує, на її місці створено 6 ставків і сьомий, недалеко від місця її впадання в р. Хвощову, біля Кругляка.

Кругляк – це справді круглий сад чи парк, в якому його власник, пан з села Рубанки О.К.Рачинський, тримав пасіку, створив гарний сад. Для пасічника і садівника було збудовано зручний будинок, зруйнований тільки в кінці ХХ століття. З протилежного боку р. Хвощової містилася садиба колишнього Рубанського бурякорадгоспу. Тут вирощували насіння цукрових буряків. Поселення це називали Нове. З Рубанки до нього, а від Нового і до Кругляка проклали дорогу з асфальтовим покриттям.

У селі Голінці, колишньому сотенному центрі, зустрів куток з не менш багатозначною назвою – Босівка. Може, й справді босі козаки там мешкали? Куток той, як розповів мені краєзнавець з Білої Церкви М.І. Сербин, який колись мешкав на тому кутку, складається тепер з двох вулиць: Нової і Матросова.

І тут же пригадався давній мисливський епізод. Якось на полюванні, на крутому березі річки Лисогір, помітив кілька однолітніх дичок груші. Такі деревця мені саме були потрібні, і наступного разу на полювання прихопив із собою і лопату. З великим трудом викопав ті грушки, бо коріння вертикально глибоко йшло в землю, і посадив їх вдома, створивши своєрідну шкільку. Деревця з часом підросли, запросив Валерія Івановича Новицького прищепити на них вподобані мною сорти. І ось вони, перенесені на визначене для них у саду місце, уже плодоносять. Але лише тепер дізнався, що ті груші носять таке неблагозвучне ім'я. І всі ці роки десь в підсвідомості жевріло запитання: а чому поблизу тих дичок ніде не росла дика чи навіть культурна груша. Були то, очевидно, висранці. Справді, вік учись...

Греблі. Ставки: Писарівський, Пропудівський, Новий. Також три ставки в Щучій Греблі, в числі яких і розташований при колишньому цукровому заводі. Три ставки на правому березі в приярках р. Хвощової.

Водяні млини

Водяні млини існували до революції на р. Хвощовій в Щучій Греблі та Дмитрівці (Романкова гребля). Біля цієї греблі, на високому лівому березі р. Хвощової, до революції працював цегельний завод Райка. В післявоєнні роки на цьому місці було збудовано два цегельні заводи міжколгоспної будівельної організації. В даний час заводи лежать у руїнах. Ліва частина заплави р. Хвощової, приблизно від залізничного насипу і до Романкової греблі, називається Шумки.

Тут, попід високим берегом, збереглася якась частина русла цієї древньої річечки, яку місцеві жителі, чії городи опускаються з високого берега до заплави, час від часу поглиблюють і розширюють, використовуючи водойму для поливу городів, утримання гусей, а діти з радістю там хлюпочуться. Автор цих рядків користувався цією нагодою ще в довоєнні часи. Приярок, розташований між Шумками і Романковою греблею, з давніх давен називається Скрипчиним. Ця земля належала роду Скрипок. Вище по

цьому приярку виблискує водою невеликий ставок, а ще далі дивує людей величезний кар'єр, котлован від вибраної звідси глини – сировини для двох цегельних заводів, що працювали тут до кінця 90-х років.

Водяний млин на річці Хвощовій (О. Лазаревський називає її Кропивною), як твердить акт 1681 року, було збудовано за розпорядженням державці Кіндрата Грека, який «своїм власним підданим (жителям Дмитрівки і Рябух) наказав уфундувати (заснувати, побудувати) як і тую гребельку свому державному пану (Кіндрату) Греку займали й панщиною, як піддані, засипали й фундували».

Власність на млин на цій греблі було підтверджено в 1681 році листом прилуцького полковника Л. Горленка, який О. Лазаревський знайшов в одного з нащадків П. Довгого в Дмитрівці: «дозволили ми Павлу Довгому, товаришу військовому, греблю панську (тобто, яка колись належала польським панам), у селі Дмитрівці лежачую фундувати». В зв'язку з претензіями на млин на цій греблі в 1681 році було проведено слідство, яке підтвердило безпідставність зазіхань мельника Герасима на володіння цим млином. «Герасим – мельник, з Гайворона, тільки мельником був, а не сам був фундатором», – говориться в рішенні дмитрівського сільського уряду.

Хутори

Степ (Шкурятянів, друга назва виникла через те, що один з мешканців хутора займався ремеслом, чинив шкури) існував до 1940 року. Був заснований на рубежі XVIII-XIX століть на лівому березі приярку, утвореного струмком, що брав початок на Пологах. У хуторі було десь півдесятка хат, два ставки, великий сад. Ставок, ближчий до гирла приярка, був копаний, вище від нього створили ще один, насипавши греблю, залишки якої збереглися до наших днів. Ставок був невеликий, але чистий. У післявоєнні роки рубанські «рибалки» розкопали греблю, рибу забрали, а на ставидлі піднявся вже невеликий лісок.

Між Шкурятяновим хутором і рубанським бурякорадгоспом (тепер селище Нове) стояв гарний, вкритий тернітом будинок, що належав якомусь Сербину. Радгосп той спеціалізувався на вирощуванні насіння цукрових буряків. У радгоспівські часи будинок Сербина використовувався як допоміжне приміщення при проведенні польових робіт, а десь у 80-х роках минулого століття був розібраний, рештки ж цегляного фундаменту і цегляного погребу були зсунуті бульдозером до берега заплави р. Хвощової.

Людей тих, як на ті часи досить заможних, чомусь не розкуркулили, хоча й називали куркулями. Просто забрали хати та інше майно, не перешкоджаючи пристосовуватись до життя хто як зможе.

При бажанні ще й зараз можна знайти там биту цеглу явно дореволюційного виробництва. Садибу цю, як і будинок у Кругляку, чомусь ніколи не називали хутором, а тільки по імені колишнього власника чи користувача. У Кругляку О.К. Рачинський тримав свою пасіку, і будинок той був призначений для пасічника. А в радянські часи там проживали садівник і городник, до речі, колишній житель Шкурятянового хутора Василь Андрійович Мірошниченко та ще три сім'ї.

Чубанів (куплений після Кримської війни у полковника Полетики), Котлярів (на правому березі р. Хвощової). В яру, біля гирла якого був цей хутір, у 60-х рр. минулого століття загатили ставок, навколо насадили сосновий ліс. Це місце стало улюбленим для відпочинку жителів Дмитрівки. Втім, не обійшлося і без ложки дьогтю: ставок і ліс розташовані на землях с. Рябухи, тепер уже Талалаївського району, а гребля і невелика частина ставка за кілька метрів від греблі – на землях Дмитрівки, тепер Бахмацького району. Виникли проблеми з орендою і т.п.

Хутори Долинської, Самійловщина, Мехів (два останні, як і Семиліски, належали до с. Кропивного) були розташовані на захід від Дмитрівки.

Глинський. Хутір виник на лівому березі річки Ромен, біля переправи через неї, але на землях Красного Колядина. З боку Дмитрівки до самого русла річки ще в давні часи по її заплаві було насипано греблю. Однак міст через Ромен збудували тільки в 20-х рр. минулого століття. На косогорі, праворуч від дороги (вона ж головна вулиця хутора) аж до глибокого провалля завжди існував невеликий ліс. У 1941 році його

майже повністю випиляли для будівництва дротяного загородження (вздовж лівого берега р. Ромен у 1941 році було викопано багатокілометровий протитанковий рів), однак у післявоєнні роки ліс відновився.

Зразу ж за хутором, біля так званого провалля, ще земство збудувало цегляний лоток для скидання води з навколишніх полів і попередження ерозії ґрунтів. Утім, такі лотки земство спорудило і в інших глибоких ярах як в Красному Колядині, так і на землях інших сіл. У післявоєнні роки ті лотки населення розібрало на власні потреби. Саме урочище і поле за ним в напрямку Красного Колядина носить назву Забілівщина.

Село Красний Колядин перетинає глибокий яр Товстуха, в якому є три ставки: Сорочинський, Безухів і Лікарняний. Нижче Лікарняного яру називається Ставидло. Очевидно, тут теж колись був ставок. Гора з протилежного боку Лікарняного ставка називається Перцевою.

Щуча Гребля виникла в XVII столітті як дмитрівський хутір «біля греблі з млином о двух каменях над болотом Рудою». Тобто на правому березі р. Хвощової. Вулиця на лівому березі, що виникла на рубежі XIX і XX століть, називається Загребеллям. Вулиця, що починається біля пам'ятника визволителям села і тягнеться понад яром з боку Кропивни, називається Новоселівка. Це відносно давнє утворення. Семиліски – це кропив'янський хутір, приєднаний до Щучої Греблі після колективізації. Цікавий момент. Мешканці Семилісок досі святкують «храм» (день освячення церкви), як і кропив'яни, а Щучої Греблі – як у Дмитрівці, на Трійцю.

У першому приярку, точніше навіть ярі, паралельному головній вулиці Щучої Греблі, а це досить глибоке утворення, є два ставки: один на початку яру, а другий майже паралельно Семиліскам і носить одноіменну назву. В наступному яру також вниз по течії р. Хвощової починається ліс, на початку якого ще в 30-х рр. минулого століття було насаджено дві ділянки сосен. На розі цього яру і високого стрімкого берега над Хвощовою розташована висока доісторична могила висотою 156,1 метра над рівнем моря. Заплава р. Хвощової знаходиться тут на позначці 135,6 м.

У довоєнні роки в цьому яру ріс густий ліс. У ньому, там де зараз переїзд на поле між галями, зберігалася з давніх часів кілька вікових дубів, які для жителів Дмитрівки поряд з височенною димовою трубою парового вальцьового млина О.Костенецького – згодом Держмлина №13, були своєрідним орієнтиром на нашій лісостеповій рівнині. Давно вже зникли ті дуби, а яр помітно облісів.

Ще й сьогодні жителі Дмитрівки, особливо люди старшого покоління, називають землі на правому березі Хвощової, в напрямку Займища, Заруддям. Характерною особливістю таких гребель і млинів є утворення з обох боків греблі значних за площею водойм. Особисто спостерігав таке явище в ряді сіл Лівобережжя. Утворились вони і біля обох колишніх дмитрівських водяних млинів.

На Зарудді, на правому березі р. Хвощової, на самому краї дмитрівських земель, проліг глибокий яр, який розгалужується на два, один з яких називають Крутим, а інший – безіменний. На початку 70-х років минулого століття в гирлі цього яру дмитрівський колгосп загатив ставок, на березі якого збудували птахоферму. Птахоферми уже давно не існує, а ставок називають «Біля курятника». Трохи вище цього ставка, в ближчому до дороги на Займище яру, ще до революції існував ставок, більша частина греблі якого зберігалася до останнього часу.

Після розпаду Союзу РСР місцеві рибалки-аматори своїми силами відновили той ставок, однак у власність чи в оренду взяти його не змогли. Справа виявилася для них занадто клопітною. Ставок цей по імені одного з ініціаторів відновлення іноді називають Марушковим. Ці віддалені землі після укрупнення колгоспів у 50-х роках минулого століття в дмитрівському величезному господарстві стали з насмішкою та іронією, а недосвідчена молодь, не розуміючи глибоко прихованого гумору, і серйозно, називати Сталінградом. І не тільки через віддаленість, а і з тонким натяком на наше славне «заманювання» фашистів аж до берегів Волги.

Розпитуючи літніх жителів Щучої Греблі про місцеві топоніми, несподівано для себе почув твердження, що лівий берег Хвощової, проти жомової ями колишнього

цукрозаводу, називався Пристанню. Роздумуючи над цією інформацією, пригадав, що в перші післявоєнні роки поблизу того місця існувала вздовж берега широка і довга водойма, в якій ловили волоком рибу. Залишки тієї водойми існують і в наші дні. Сама ж заплава Хвощової, яка була сіножаттю, в наші дні перетворилася на густі зарості лозняка, справжні непролазні джунглі.

Пригадалися і записи Павла Халєбського, який проїжджав нашими землями в 1654 році. Він також пише, хоч і не вказує назви річки, про велику водну перешкоду на шляху з Кропивного до Красного Колядина. До Кропивного П.Халєбський прибув з центру полку Прилук і прямував до сотенного центру.

Отже, слово Павлу Халєбському: «За милою до Кропивного нас зустрів сотник з великим козацьким загоном під корогвою (прапором.– **Б.К.**). Козаки гарцювали попереду нас ще дві милі горами й долами, звивистим, вузьким і грузьким шляхом, через греблі, мости й засіки. Скільки разів доводилось нам у країні козаків розширювати на їхніх шляхах засіки з поперечинами-засувами через те, що наші волоські та молдавські каруци (вози.– **Б.К.**) ширші за їхні повози, скільки часу марнували на численних мостах, пристосованих тільки для їхніх повозів.

Місто, звідкіль виїхав сотник з козаками під корогвою зустріти нас, виднілось дуже близько, у ліву руку, але перед ним лежало велике, довге і широке, озеро, уже багнисте, тому довелося накидати гака, милі зо дві чи навіть більше. Нарешті нас привезли до міста під назвою Красний Колядин, з великими укріпленнями і фортецею. За звичаєм, нас вийшли зустрічати панотці, клір та інший люд і увели до церкви в ім'я Святого Різдва. При цьому тричі просалютували з великих гармат».

Р. Хвощова протікає в досить широкій долині, береги якої по мірі наближення до заплави Великого Ромна стають все крутішими, що створило непросту інженерну проблему для будівельників Лібаво-Роменської залізниці. Розв'язали вони її шляхом створення від залізничної станції і до долини Хвощової своєрідного каньйону (виїмки – по-місцевому), через який на околиці села перекинули ажурний металевий віадук (міст) з наступним, через згадану долину, високим земляним насипом і великою з арочним склепінням трубою над руслом Хвощової. Місце те – Гірки – стало улюбленим для прогулянок молоді по вечорах – від залізничної станції Дмитрівки і сільського клубу і аж до Котлована.

Кожної весни долина річки заповнювалася талою водою від краю і до краю. Вона з шумом і скреготом крижин неслася в Ромен через ту трубу. На її стінах ще й сьогодні можна бачити назви років, коли повинь була особливо великою і рівень води висотою в кілька метрів сягав арочного склепіння труби. То було грандіозне видовище, і багато жителів села, особливо молодь, приходили подивитися на те диво.

Перед насипом з боку Великого Ромна русло Хвощової було поглиблене і розширене, утворивши велику і глибоку водойму, котлован. З часом аж до створення ставка в Сосонках (біля колишнього Котляревого хутора), він став улюбленим місцем відпочинку жителів села. В центрі Котловану (ця назва з часом стала власною назвою водойми) під водою було підвищення дна, де особливо вмілі чи стомлені купальники могли відпочити, стоячи по шию у воді. Спорудили навіть трамплін для стрибків у воду. Водойма та, Котлован, брала з самовпевнених, а то й безпечних купальників трагічну данину – майже щороку хтось там топився.

Наскільки добре проєктанти і будівельники залізниці справились зі своїм завданням, видно з того, що коли в 1943 році відступаючи, німецькі війська перетворювали залізницю в зону пустелі, фугас, закладений ними в насип над згаданою трубою, висадивши в повітря добру половину того насипу, саму трубу не пошкодив.

Левівщина. Хутір села Красний Колядин. Виник на початку 20-х років минулого століття. Розташований на лівому березі річки Великий Ромен заселявся спочатку по периметру лісу, а потім і в середині нього. В 1940 році жителі хутора були переселені до Красного Колядина. В роки війни багато жителів повернулися на обжите місце, був навіть утворений окремих колгосп ім. Калініна, в якому було 83 двори, працювали початкова школа, клуб, магазин. До хутора, від дороги Дмитрівка-Дептівка, вели дві

дороги, одна брала початок ближче до райцентру Дмитрівки і вела в центр хутора, до клубу, школи і магазину, друга вела, паралельно яру Орловиця, на край хутора і в Вітрів Гай. У 1943 році по першій дорозі в Левівщину невідомий патріот направив відступаючу німецьку колону військ, яка залишила там обоз, велику кількість техніки, різного військового майна. Моста через Ромен в цьому місці не існувало. В післявоєнні роки спорудили тільки примітивний міст, яким користувалися для вивезення торфу та для інших місцевих потреб. В даний час цей міст, бо був металевий, загадково зник. Дорога ця останнім часом отримала тверде покриття.

Могили (кургани): Червона (156,3 м.), Очеретові (150,7 м) та цілий ряд безіменних.

Озера:

Макаренкове, Горбатенкове.

Урочища

Ракшина долина розташована між старою і новою дорогами на Гайворон та залізницею. За площею не менша, ніж сусідні Пологи. Цілком можливо, що в давнину Пологи і Ракшина долина становили єдиний природний комплекс, який характеризувався в першу чергу низьким рельєфом цієї місцевості. Про це говорять і назви цих урочищ. Пологи розташовані між дорогою на Рубанку і лінією залізниці.

До спорудження Лібаво-Роменської залізниці Пологи, очевидно, мали дещо більші розміри. Згадані озера знаходяться на Пологах (Горбатенкове вже висохло, в Макаренковому вода тримається інколи протягом усього року). З Пологів брали початок струмки, один із яких протікав у північному напрямку по під містком на залізницю. Місток, висаджений в повітря німцями, при відбудові залізниці не був поновлений, на тому місці зробили звичайний насип.

Внаслідок цього так звані Сміликові копанки та як їх продовження ставок поблизу ветлікарні, з північно-східного боку залізниці, висохли. Всі намагання керівників спочатку Дмитрівського, а потім і Бахмацького районів зробити «прокол» під залізницею, на місці засипаного землею містка, виявилися безуспішними. Керівництво Південної залізниці такого дозволу так і не дало.

З іншого боку, за наполяганням Міністерства водного господарства на Пологах було проведено осушувальні роботи, меліоративну каналу, глибиною до 3 метрів вивели в напрямі р. Хвощової по руслу уже існуючого струмка, що туди впадав. У наші дні Пологи практично осушені, вода буває тут головним чином тільки ранньої весни. Струмки, що брали початок на Пологах, одні текли прямо в Ромен, а інші – в р. Хвощову, а вона вже впадала в Ромен.

Могили (кургани)

Червона могила розташована на північ від Дмитрівки, на землях с.Рубанки, Очеретова могила, значною мірою розорана, розташована на Пологах, ряд безіменних могил – навколо села і навіть у його межах. На двох із них, на південь від Дмитрівки, в останні два роки з'явилися шурфи, сліди діяльності «чорних археологів».

Майдани

На полях в околицях села та і в самому селі є кілька «майданів», глибоких воронко, походження яких ніхто пояснити не може. І.Крип'якевич вважає, що то сліди видобутку селітри в козацькі часи.

Примітки:

а. Походження назви села Дмитрівки має дві версії. Перша пов'язує її з давньоруським містом Дмитрів (1184 р., Літопис руський). Друга пов'язана з актом 1681 року, в якому згадується Роман Дмитренко, «син осадці (засновника) села Дмитрівка». Думається, що перша версія є більш обгрунтованою. Пригадаємо, більшість міст

Київської Русі у нас на Чернігово-Сіверщині зберегли, за невеликими винятками, свої первісні назви повністю або з невеликими змінами, порівняємо їх:

Всеволож – Сиволож
Яришів – Ярошівка
Бохмач – Бахмач
Біла Вежа – Біловежі
Варин – Варва.

Дмитрів – Дмитрівка. І тому подібні. Цієї версії дотримується і більшість сучасних науковців, у тому числі академік Б.Рибаків.

б. Село Красний Колядин ряд істориків ідентифікує з літописним містом XII століття Гліблем. Він згадується літописами в зв'язку з усобицею в XII столітті між Чернігівським і Переяславським князівствами. Кордон між князівствами проходив поблизу по річці Остер та притоках Ромна. Так, Глібль і Дмитрів відносились до Переяславського, а Біла Вежа і Бохмач – до Чернігівського князівств. Землі Переяславського князівства тут далеко простягалися на схід, майже до Курська.

в. У 1946 році було переіменовано село Туркенівку колишнього Дмитрівського району, на Южне. Мотиви перейменування сьогодні невідомі, можливо, це було пов'язано з погіршенням відносин з Туреччиною після закінчення Другої світової війни. Тоді саме знову заговорили про протоки Босфор і Дарданелли. Про походження первісної назви існувала легенда, що якийсь козак привіз з походу дружину-туркеню, поселився з нею на хуторі, який з часом перетворився на село Туркенівку.

г. Зустрічав у пресі, в Інтернеті також твердження, що назва нашого районного центру Бахмач походить від тюркського «Бахча», слова сьогодні всім зрозумілого. Думається, що це не зовсім так. По-перше перша згадка про це місто говорить про Бохмач. А що означає слово «Бохмач», ніхто сьогодні пояснити не може. Втім, пояснити назву нашої річки «Ромен» теж важко, в усякому разі зрозуміло, що називають її так не тому, що на берегах річки цвіте ромен. Була і річечка, яку сьогодні називають «Бахмачка».

Варто також пригадати, що назва столиці Італії має той самий корінь (Roma) і думається, що це зовсім не випадково. Не варто забувати, що назви гідронімів є одними з найдавніших. Їх залишили нам у спадщину племена чи народи, які тут колись проживали. Для прикладу можна привести назви багатьох річок в сусідній Росії, які мають у своєму складі слово «ва», що в угро-фінських мовах означає «вода» (Москва, Нева, Усьва і т.д.).